

Η ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΣΤΟ «ΠΡΩΤΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΙΑΚΩΒΟΥ»

Νικόλαος Παύλου

Η 39η Πασχάλια επιστολή του Μεγάλου Αθανασίου που γράφτηκε το 367 έχει μεγάλη σημασία για την Εκκλησία, αφού σε αυτή καταγράφονται τα 27 βιβλία που απαρτίζουν τον Κανόνα της Καινής Διαθήκης. Όμως, εκτός από αυτά, είναι γνωστό ότι στις πρώτες χριστιανικές κοινότητες κυκλοφορούσαν και πολλά άλλα κείμενα που ονομάζονταν Ευαγγέλια ή Πράξεις ή ήταν επιστολές, γραμμένα μετά το 2ο αι. μ.Χ., στα οποία μάλιστα ως συγγραφείς τους παρουσιάζονταν οι Απόστολοι ή άλλα σημαίνοντα πρόσωπα του Πρώιμου Χριστιανισμού ή ήταν ακόμη και ανώνυμα. Με σιγουριά οι Πατέρες τόνισαν ότι αυτό δεν ισχύει, και ήταν ψευδεπίγραφα κείμενα.

Αυτά τα έργα ονομάστηκαν «Απόκρυφα», και οι συγγραφείς τους στόχευαν να καλύψουν «κενά» γύρω από τη ζωή του Χριστού και της Παναγίας, ή έγιναν μέσα για να διαδοθούν αιρετικές διδασκαλίες που έπρεπε να καταδικαστούν. Εντούτοις πολλές από αυτές τις αφηγήσεις που περιέχουν ενέπνευσαν τη χριστιανική τέχνη και βοήθησαν να αναπτυχθεί μία λαϊκή θεολογία που ήταν απαραίτητη για την έκφραση της ευσέβειας των πιστών.

Μία κατηγορία αυτών των κειμένων απαρτίζεται από τα λεγόμενα «Ευαγγέλια της παιδικής ηλικίας του Ιησού». Προφανώς ένα μεγάλο μέρος τους καταλαμβάνουν αφηγήσεις που επικεντρώνονται στη γέννηση του Ιησού. Σε αυτές ο πρωταγωνιστικός ρόλος δίνεται στη Θεοτόκο, και η προσπάθεια την συντακτών να τονίσουν ακόμη και λεπτομέρειες του βίου της είναι εμφανής. Δεν είναι τυχαίο λοιπόν πως αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για τις λεγόμενες θεομητορικές εορτές, και ήταν βάση για τους Παναγιωτικούς που συνδέονται με αυτές. Το κατεξοχήν απόκρυφο Ευαγγέλιο, που περιλαμβάνει αρκετά στοιχεία της Γέννησης είναι το «Πρωτευαγγέλιον Ιακώβου» που έχει γραφεί το 2ο αι. μ.Χ. Συγκεκριμένα το κεφ. 17 ξεκινάει με την πληροφορία ότι ο Αύγουστος διατάζει να γίνει απογραφή. Ο Ιωσήφ παρουσιάζεται να βρίσκεται σε δίλημμα για το πώς θα απογράψει τη Μαρία. Καταφεύγουν σε σπηλιά, αφού ήταν έτοιμη να γεννήσει και τη φρόντιζαν οι γιοι του. Αναζητάει μία μαμή, την οποία, όταν τη βρίσκει, την πληροφορεί ότι η Θεοτόκος έχει συλλάβει καρπό από το Άγιο Πνεύμα. Όταν φτάνουν εμπρός στη σπηλιά, βλέπουν να την επισκιάζει ένα φωτεινό σύννεφο. Αυτό υποχωρεί και ένα φως έλαμψε. Φαίνεται το βρέφος, και η μαμή βρίσκει τη Σαλώμη στην οποία αποκαλύπτει πως η Παρθένος γέννησε τον Υιό του Θεού. Αυτή το αμφισβητεί, όμως το διαπιστώνει και μία φωνή της λέει να μην αποκαλύψει τίποτα μέχρι το παιδί να πάει στην Ιερουσαλήμ.

Έρχονται οι Μάγοι που ζητούν να μάθουν που έχει γεννηθεί ο Χριστός, αφού έχουν δει το αστέρι. Ο βασιλιάς Ηρώδης προσπαθεί να τους παραπλανήσει. Όμως οι Μάγοι, αφού προσκυνούν και δίνουν τα δώρα, φεύγουν για την πατρίδα τους από άλλο δρόμο.

Το «Πρωτευαγγέλιο του Ιακώβου» στη συνέχεια, στο κεφάλαιο 21 αναφέρεται στη σφαγή των νηπίων και στην προσπάθεια της Μαρίας να γλυτώσει το παιδί. Το βιβλίο κλείνει στη συνέχεια, με γεγονότα που αφορούν τον Πρόδρομο του Κυρίου, τον Ιωάννη Βαπτιστή, και στο μαρτυρικό τέλος του πατέρα του Ζαχαρία. Το «Πρωτευαγγέλιο του Ιακώβου» απηχεί πολλές προφορικές παραδόσεις που κυκλοφορούσαν στις πρώτες χριστιανικές κοινότητες. Τα βασικά στοιχεία που αναφέρει

περιλαμβάνονται στις καταγραφές του Ματθαίου και του Λουκά. Ξεκινάει, όπως τονίστηκε, με την απογραφή του Αύγουστου και στη συνέχεια έχει καταγραφές για το βασιλιά Ηρώδη, τους Μάγους και τη σφαγή των νηπίων. Βεβαίως δεν παύει να είναι ένα απόκρυφο κείμενο, και πολύ ορθά ο Ξ΄ Αποστολικός Κανόνας απαγορεύει την ολοκληρωμένη ανάγνωσή του στην εορτή του Γενεθλίου της Θεοτόκου.

Οι λεπτομέρειες που περιέχει όμως αποτέλεσαν μέρος της ευσέβειας, και συνέβαλαν, μετά την Γ΄ Οικουμενική Σύνοδο, στη δημιουργία των εορτών προς τιμήν της Θεοτόκου, ενώ τόνισαν και τη συμβολή της στην Ενανθρώπιση Του.